

the TRAVELLING DOLL

**LESMAF BIJ DE VOORSTELLING
(de kant van Kafka – versie +15)**

OVER FRANZ KAFKA

Franz Kafka (1883 – 1924) was een Duitstalige Tsjechische schrijver die wordt gezien als een van de belangrijkste auteurs van de twintigste eeuw. Zijn werk kreeg vooral na zijn dood een grote invloed op de westerse literatuur.

Kafka is vooral bekend als schrijver van de romans *Het Proces* en *Het Slot* en de novelle *De Gedaanteverwisseling*. Zijn werk is gekenmerkt door een nachtmerrie-achtige, onheilspellende sfeer waarin de bureaucratie en de onpersoonlijke maatschappij steeds meer greep krijgen op het individu. Kafka's oeuvre wordt wel gezien als symbool voor de ontwortelde mens in de moderne tijd, waarin het individu ondergeschikt is aan de 'hogere machten'.

biografie

Franz Kafka werd geboren in een Duitssprekende, joodse familie in Praag, destijds de hoofdstad van Bohemen in Oostenrijk-Hongarije.

Hij studeerde rechten en werkte voor een Verzekeringsinstituut voor Arbeidsongevallen, maar zijn grote passie was schrijven. Hij verafschuwde alles wat hem van die passie weghield.

Naast zijn baan bij de verzekeringsmaatschappij bleef Kafka schrijven, waarbij hij een merkwaardige dagindeling aanhield: 's morgens werkte hij op kantoor, 's middags ging hij enkele uren slapen, daarna ging hij wandelen, eten met vrienden of familie, om zich dan 's avonds aan het schrijven te zetten, waar hij tot diep in de nacht mee doorging.

Kafka leed vermoedelijk aan klinische depressie en sociale fobie en had daarnaast fysieke stressgerelateerde klachten (migraine, slapeloosheid). Op 34-jarige leeftijd kreeg Kafka Tuberculose; een ziekte die hem fysiek verder uitputte en zou leiden tot zijn dood op 41-jarige leeftijd.

Schrijverschap

Kafka zag het schrijven als een diepe innerlijke noodzaak, al was het voor hem "een vreselijke bezigheid", die "een volledige opening van lichaam en ziel" inhield. Hij sprak van "de bevroren zee in ons"; een boek moest zijn als "de bijl" waarmee die zee moest worden "opengehakt." Schrijven diende men volgens Kafka te doen alsof men zich bevindt in een donkere tunnel, nog zonder te weten hoe de personages zich verder zullen ontwikkelen.

Slechts een heel klein deel van zijn werk werd tijdens Kafka's leven gepubliceerd.

Verschillende verhalen en minstens één toneelstuk heeft Kafka zelf vernietigd. Voor zijn dood droeg Kafka zijn vriend en executeur-testamentair Max Brod schriftelijk op om zijn manuscripten te vernietigen. Brod echter negeerde de instructies van zijn vriend en zorgde voor de postume publicatie van het grootste deel van diens werk.

Van de grote romans die hij tijdens zijn leven schreef werden *Het slot* en *Amerika* nooit voltooid. *Het proces* eindigt wel, maar het zevende hoofdstuk bleef onvoltooid en bovendien is de volgorde van de hoofdstukken onzeker.

De uitgaven door Brod zijn echter omstreden: Kafka was overleden, zonder zijn manuscripten voor publicatie gereed te maken. Sommige werken – zoals *Het slot*, dat midden in een zin eindigde, en *Het proces*, waarvan de hoofdstukken ongenummerd waren – waren incompleet en sommige (*Het slot*) waren qua inhoud nogal dubbelzinnig.

Kafka is vooral bekend als schrijver van de romans *Het Proces* en *Het Slot* en de novelle *De Gedaanteverwisseling*. Zijn werk is gekenmerkt door een nachtmerrie-achtige, onheilspellende sfeer waarin de bureaucratie en de onpersoonlijke maatschappij steeds meer greep krijgen op het individu. Kafka's oeuvre wordt wel gezien als symbool voor de ontwortelde mens in de moderne tijd, waarin het individu ondergeschikt is aan de 'hogere machten'.

Hopeloosheid en absurditeit zijn kenmerkend voor het gehele oeuvre van Kafka, de thema's vervreemding en vervolging fundamenteel in zijn werk.

Van het verhaal 'the Travelling Doll' zijn geen schrijfsels van Kafka terug te vinden. Niemand weet wie dat kleine meisje was en wat er met Kafka's brieven is gebeurd. De enige getuige, Dora Diamant, Kafka's toenmalige vriendin, weigerde tot aan haar dood enige uitleg te geven.

OVER DE MAKERS

Thomas Janssens schreef en regisseerde de voorstelling 'the Travelling Doll'. Thomas liet zich al eerder inspireren door het leven van schrijvers en filosofen. De voorbije jaren maakte hij voorstellingen over de bekende schrijver Ernest Hemingway en de filosoof Bertrand Russell.

Thomas Janssens is naast theatermaker ook zelf acteur. Hij speelt regelmatig mee in zijn eigen stukken en heeft met 4 andere acteurs het theatergezelschap 'Woodman'.

Greg Timmermans is kernlid van het theatergezelschap 'De Hoe', bekend van talloze series (De Bunker, Cordon,...) en filmrollen (Ben X, Tweede Gelaat,...) en theaterrollen bij o.a. 't Arsenaal.

Ikram Aoulad maakt deel uit van het theatercollectief De Fatima's en speelt regelmatig met andere theatergezelschappen. Ze is bekend van televisiewerk (de 16, Over water, de luizenmoeder, Cordon) en films (Tweede Gelaat, de collega's 2.0)

Van het stuk 'the Travelling Doll' werden twee versies gemaakt. Jullie bekeken 'de kant van Kafka', gemaakt voor een semi-volwassen publiek. De versie 'de kant van het kind' is gemaakt voor kinderen vanaf 10 jaar.

Leestekst over rouw en troost in tijden van digitale media met aansluitend vragen verwijzend naar de tekst en de voorstelling

ONLINE OF OFFLINE ROUWEN?

De dood kun je geen plekje geven. De liefde wel.

In tijden van verlies is taal soms een lastig ding. Want wat moet je zeggen als iemand voorgoed afscheid heeft moeten nemen van een ouder, een geliefde, een vriend, kind, broer of zus, wanneer één van je vrienden door een moeilijke periode gaat?

Of je nu via Facebook of in een gesprek laat weten dat iemand is overleden, dat je lief het heeft uitgemaakt: reacties zijn soms heel lief, maar vaak ook heel onhandig. Heel goed bedoeld zeggen mensen tegen elkaar: 'Je moet door hè?', of 'sterkte de komende tijd'. En op kaartjes maar ook online schrijven we: 'Ik hoop dat je er goed doorheen komt', of 'ik hoop dat je het een plekje kunt geven'.

Woorden die vaak niet troosten. Want waar is dat plekje dan? En waar moet je precies dwars doorheen? En wanneer hoor je weer volop mee te draaien? En kan dat wel? En hoe lang duurt de pijn eigenlijk om het verlies?

Er staat geen vervaldatum op rouwen. Als er vreselijk veel van iemand is gehouden, dan reist die liefde een leven lang met je mee.

Het lijkt soms wel of we het verleerd zijn om gewoon met lege handen, zonder woorden naast iemand te zitten. En te laten komen wat er komt. Want het troost niet, zeggen dat je 'er dwars doorheen moet'. Het troost dat al je gevoelens, al je angsten maar ook de fijne herinneringen, er gewoon mogen zijn.

In tijden van verlies is het belangrijk dat je doet waar je behoefte aan hebt. Het gaat er niet om dat je doet wat hoort, maar dat je doet wat je hart je ingeeft. Wil je vrienden bellen om te zeggen dat je oma is overleden? Doen. Wil je via Whats'app laten weten dat je graag bezoek wilt, maar dat condoleren iets is dat je verafschuwt? Laat het weten.

Het is bovendien belangrijk dat je in al je kwetsbaarheid niet afwacht tot de ander naar jou toekomt. Soms moet je je eigen zus of vriend vertellen wat je nodig hebt. Als je beste vriendin niet uit zichzelf naar je toekomt, vraag haar dan of ze wil komen. Het is zo lastig om de juiste woorden te vinden, dat sommigen niet durven te komen. Het is zonde als daardoor vriendschappen of familiebanden stuk gaan. Het niet komen lijkt een bewuste daad te zijn, maar is vaak een angst.

Als niemand in je familie of vriendenkring heeft meegemaakt wat jij hebt meegemaakt, dan kan het ook prettig zijn ergens anders steun te vragen. Dat kost kracht, maar is soms noodzakelijk. Als je op jonge leeftijd een ouder verliest bijvoorbeeld, is er haast niemand die weet hoe dat voelt. Praten met lotgenoten kan dan heel veel lucht geven. 'Ik ben niet gek, want zij verloor haar vader en kan ook niet zo goed slapen', vertelde een jongere mij toen ik haar interviewde voor mijn boek 'Verder zonder jou'. Weten dat je niet de enige bent vermindert het verdriet niet, wel de eenzaamheid. Doen wat goed voelt, is een belangrijk advies wat ook zij gaf.

Steeds vaker krijg ik de vraag: 'is het wel goed, dat mensen via Facebook laten weten dat hun moeder is overleden, of hun partner?'. Mijn antwoord is altijd hetzelfde. Het

maakt niet uit hoe je je uit, als het maar aansluit bij wie je bent. Als het uiten je maar helpt. Als je gewend bent op Facebook te vertellen dat je relatie uit is en dat je zo blij bent met je nieuwe baan, dan is het ook niet vreemd dat je juist daar laat weten dat je moeder is overleden.

Maar als je dat niet prettig vindt, als je in plaats van online te gaan liever een potje gaat voetballen, dan is ook dat prima. Ook bewegen is een manier om jezelf te uiten. Dat vergeten we wel eens in deze praat- maatschappij. Er zijn pratens en doeners. En alles wat daartussenin zit. Er is geen wet 'zo rouw je'. Gelukkig niet.

Sociale media zijn niets anders dan nieuwe middelen om jezelf te uiten. Waar we vroeger de telefoon grepen of een brief schreven, of lekker gingen werken om afleiding te zoeken, gaan we nu massaal online, en weet de buitenwereld sneller dan ooit tevoren hoe het met ons gaat. Het is dus niet de vraag of het goed is, je verdriet uiten via 'social media', maar welke gevolgen deze nieuwe manier van uiten op onze samenleving heeft.

Het is natuurlijk prachtig dat je door Facebook in een mum van tijd je betrokkenheid kunt tonen, en via Skype even kunt laten weten hoeveel je aan iemand denkt, maar er zijn ook negatieve effecten van het zogenaamde nieuwe rouwen. We delen nu massaal onze gevoelens online, maar durven in het echte leven nauwelijks bij een klasgenoot langs te gaan die een half jaar geleden zijn broer verloor. We denken dat we, door op condoleanceregisters op internet ons medeleven te tonen aan de getroffen families, kunnen laten zien hoe betrokken we zijn. Prima, maar soms slaan we door.

Het nieuwe rouwen, het online zeggen dat we zo meeleven, lijkt soms op ramp-toerisme. Details waarvan zelfs familieleden niet eens op de hoogte zijn, verschijnen online en iedereen slingert zijn mening op een Facebookpagina. Is dat omdat mensen zo meeleven of geeft het vooral een kick om als eerste de meest afschuwelijke gegevens te delen met duizenden volgers? Het online delen lijkt dan haast een ouderwets tribunaal. In die gevallen mis ik de innerlijke waarschuwing. Een stopbord met de tekst: je hoeft dit niet met iedereen te delen.

Je medeleven tonen kan op honderden manieren, en dat is belangrijk. Dat er in je leven mensen zijn die het niet kan schelen 'hoe het hoort'. Die snappen dat rouw geen jaar en een dag duurt. Die weten dat je, als je jaren na de dood van je moeder afstudeert, dat je dan ineens haar weer heel erg kunt missen; dat de feestdagen erg eenzaam kunnen zijn zonder lief.

Vrije bewerking naar Daan Westerink: journaliste, docente, rouwdeskundige

VRAGEN BIJ DE LEESTEKST

In tijden van verlies is taal soms onhandig en lastig om te troosten. Ook al zijn ze lief bedoeld, mensen zeggen vaak woorden die niet troosten. Geef twee voorbeelden uit de tekst en eentje uit je eigen ervaring wat je zelf kwetsend zou vinden.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Hoe rouw je het best volgens de auteur? Wat vind je hiervan?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Voor de auteur maakt het niet uit of je online of offline rouwt, als het maar aansluit bij je wie je bent en hoe jij de dingen aanpakt. Geef twee positieve effecten van online rouwen en één negatief effect.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Eliza verloor in de voorstelling haar pop, eigenlijk een voorwerp. En toch rouwt ze erom. Kan en mag je rouwen om het verlies van een voorwerp? Waarom wel of niet?

.....

.....

.....
.....
.....
.....

Op welke manier probeert Franz Kafka troost te brengen? Hoe heeft dit invloed op het rouwproces van Eliza?

Vind jij dit een goede manier van troosten?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

DE BEST DENKBARE STEUN

open brief van Guillaume Van der Stighelen met aansluitend vragen over verlies, rouw en troost

Uit De Standaard van 11 mei 2011

Guillaume Van der Stighelen, een bekend columnist, publiceerde een open brief in de krant naar aanleiding van het overlijden Wouter Weylandt, een wielrenner die tijdens de tour de France van 2011 het leven liet.

Van der Stighelen verloor zelf zijn zoon, en wil vanuit zijn ervaring laten weten hoe vrienden en familie troost kunnen bieden bij een groot verlies.

Aan vrienden, buren en naaste familie van de ouders van Wouter Weylandt, van zijn zus en van de mama van zijn kindje. En aan iedereen die een band met hen heeft.

Besten,

Advies aan rouwende mensen, daar bestaan bibliotheken over. Maar over hoe je best omgaat met rouwende vrienden en wat je voor hen kan betekenen, daar is weinig over geschreven.

Terwijl dat juist het belangrijkste is.

Wij hebben zelf twee maand geleden een zoon van eenentwintig verloren met een ongelukkige val. De beste raad die we gekregen hebben was van slachtofferhulp: "Dit is te groot voor jullie alleen. Zet jullie deuren open en neem elke vorm van steun en hulp die je krijgt aangeboden van vrienden, buren en familie met twee handen aan."

Al de andere goeie raad was goed bedoeld, maar op dat ogenblik hadden we daar weinig aan. Op het ogenblik dat je je kind, je broer of je man verliest ben je gebroken. Je bent hulpeloos en verloren.

Je bent helemaal overgeleverd aan de goeie wil van je naasten – voor de nabestaanden van Wouter zijn jullie dat dus.

Wij hebben daar zelf geweldig geluk mee gehad. Ik wil met jullie delen wat voor ons belangrijk is geweest.

Sta me toe te beginnen met de meest primaire zaken. Aanraken, eten geven en er zijn.

Ik ben zelf nooit een knuffelaar geweest, maar ik kan u verzekeren, elke keer als een broer, een zus, een buur, een vriend, een collega of iemand anders uit de familie mij omhelsde, deed mij dat goed. Het nam pijn weg. Echte fysieke pijn.

Breng soep mee. Dat is het eerste dat er bij mij in ging. Eetlust was ik kwijt. Honger had ik niet. Hang een lijst in de keuken met ontbijt, lunch en avondeten en zet er namen naast, wie er voor gaat zorgen. Voor de komende weken. Samen eten is helend.

Vraag niet "hoe kan ik helpen?". Het enige antwoord daarop is: "Breng hem terug.". Dat kan je niet. Jouw hulp is dat je er bent. "Ik ben er voor jullie" is het beste wat je nu kan

zeggen. En hoe graag je elkaar ziet. En zeg vooral niet: "Bel als je me nodig hebt.". Iemand die rouwt belt zelf niet.

Vervolgens de meer praktische zaken. Neem over. Ga voor hen inkopen doen, neem de telefoon af. Doe de deur open als er gebeld wordt. Ontvang de bezoekers. Zet koffie en thee, haal stoelen bij. Zet de bloemen in een vaas. Dat soort kleine dingen. Ontlast de rouwende van elke zorg.

Maak iemand verantwoordelijk voor de contacten met de pers. Journalisten respecteren de wensen van de nabestaanden als die wensen duidelijk zijn en op voorhand goed besproken met iedereen.

Luister geduldig naar hen. Het deed ons goed elke keer opnieuw te kunnen vertellen wat er ons overkomen was. Daarom was het ook goed dat er telkens nieuwe bezoekers kwamen.

Vertel over Wouter. Dingen die je samen beleefd hebt. In het begin had ik het daar zelf moeilijk mee. Dat is normaal, zegt de psycholoog, je hoort verhalen over je zoon en je stelt je onmiddellijk

de vraag waarom je dat nu pas hoort. Was ik misschien een slecht ouder? Maar na een tijdje wordt het beter. De verhalen passen als puzzelstukjes in elkaar en vormen na een tijdje een groter beeld. Dat bewaar ik voor de rest van mijn leven.

Ga, breng eten en verhalen mee, je zal zien. Het zorgt voor heel intense avonden waar gehuild mag worden en gelachen.

Zorg dat er iemand blijft, die eerste nachten. Ik heb veel rondgewandeld in het huis 's nachts en het besef dat er ergens op een matras een neef lag te slapen stelde mij gerust.

Vergeet de grootouders niet. Voor oudere mensen is dat vandaag soms moeilijk, zeker als er een mediaverhaal aan vast hangt. Zij moeten tegelijk steun geven aan hun kinderen, terwijl ze zelf een kleinkind verliezen. Bovendien hebben ze niet altijd toegang tot het internet en missen ze veel van het medeleven dat via die weg wordt gedeeld.

Denk er ook aan dat je zelf veel verdriet hebt.

Zet ook jouw deur open voor je eigen vriendenkring. Ze weten dat je het moeilijk hebt. Zorg dat je zelf niet vergeten wordt.

Behoor je niet echt tot de intieme kring, maar ben je toch een goeie kennis, dan denk je, zou ik gaan of zou ik niet? Gaat het daar al niet te druk zijn? Het antwoord is eenvoudig, ga af op je gevoel. Je eigen buikgevoel is een betrouwbaarder adviseur dan de gangbare maatschappelijke normen, opgelegd door burgerlijke beleefdheidsvormen uit vroegere tijden. Is je gevoel niet duidelijk, vraag het dan. Bel even en vraag het.

Het eerste bezoek is het moeilijkst. Ga snel even langs, het ene rouwende huis is het andere niet. Je zal snel aanvoelen hoe hard je aanwezigheid op prijs wordt gesteld.

Een speciaal woordje nog aan de collega's en vrienden van Wouter. Jullie vriendschap is heel belangrijk voor degene die achterblijven. Hoe druk jullie leven ook is, ga zoveel mogelijk langs. Ons huis is vandaag nog steeds een verzamelplaats voor de vrienden van onze zoon en wij hopen heel hard dat het altijd zo zal blijven.

Tenslotte aan alle andere mensen die zich betrokken voelen en twijfelen of ze wel een woordje van medeleven zouden sturen aan de ouders, aan de zus, aan de mama van zijn kindje: doen. Wij lezen nog bijna dagelijks berichten terug van toen. Het doet telkens weer deugd.

Tot zover dit ongevraagd advies. Ik doe het maar omdat ik zelf heb ondervonden dat rouwen geen individueel proces is. Wij horen zo vaak: "Jullie doen dat zo goed, jullie zijn zo sterk.". Maar dat is onzin. Onze vrienden, onze buren en onze familie, die doen het goed.

Ik heb voor hen tijdens een van die nachten iets geschreven, ik deel het met plezier met jullie:

Door de vleugels Van de vriendschap

Worden wij gedragen

Zelf hebben wij geen adem En geen kracht om iets

Te vragen.

Eenzaam loopt een mens Door 't leven

Niet goed wetend meer waarheen Alleen de wens iets te

Kunnen geven Aan een ander

mens alleen.

Ik wens jullie allemaal sterke vleugels.

Guillaume Van Der Stighelen

- Het overlijden van iemand uit je dichte omgeving is ongetwijfeld een groot verlies. Heb je zelf al een groot verlies meegemaakt en wil je dit delen met je klasgenoten? De voorstelling en tekst van Guillaume Van der Stighelen kunnen een goede aanleiding zijn om dit onderwerp bespreekbaar te maken.

Hoe ervaarde je het verlies de eerste dagen en weken? Hoe ervaar je dit nu? Welke troost kreeg je; wat hielp je en ook: wat vond je nogal ongemakkelijk?

- Rouwen kan om duizend-en-één redenen. Het uit zich ook op evenveel manieren. Heb je een voorbeeld uit je eigen leven hiervan? Dat kan het afscheid van een persoon of dier zijn, maar evengoed het verlies van een droom, een relatie of een voorwerp.

Hoe reageerde je omgeving? Kon je bij hen terecht? Wat deed je zelf om met het verlies om te gaan?